

ICOMOS HÍRADÓ

a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei

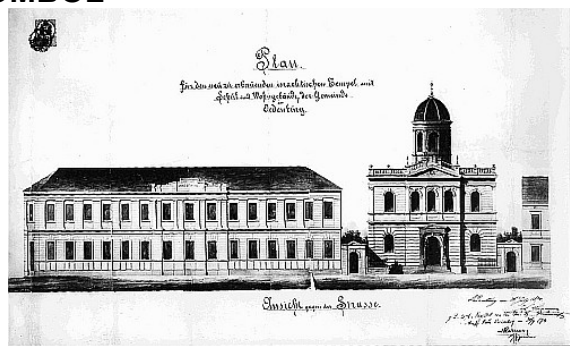
21. évfolyam - 4. szám

2013. augusztus hó

A TARTALOMBÓL

ICOMOS európai elnökök találkozója 2013 Trondheim

Gondolatok a „kétarcú” építészettörténet-kutatásról

Győr modern építésze az interneten

Beszámoló a 43. Román András Műemlékvédelmi Nyári Egyetemről

A magyar kertépítészet-történeti kiállításokról

Emlékezzünk rá, hogy...
Rejtett évfordulóink

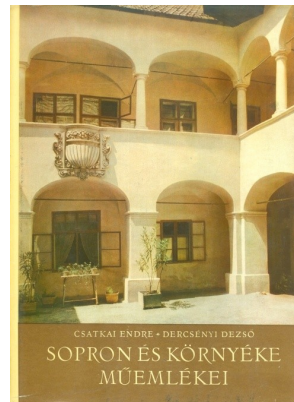
Gondolatok a „kétarcú” építészettörténet-kutatásról ¹

Az építés összetett művelet: maga az építészet mérnöki tevékenység, ugyanakkor művészeti alkotás is. A mesterség „kétarcúságát” történetének kutatása, az építészettörténet művelése is jól tükrözi. A vizsgálatok két fő eleme a technikatörténet és a művészettörténet. A kutatás elképzelhetetlen az alkotás műszaki-funkcionális megoldásának elemzése nélkül, ezzel párhuzamosan azonban a mű megszületésének történeti, társadalmi és művészeti szempontú megvilágítására is szükség van. A téma fontosságát igazából gyakorló építészként, tervező munkám tapasztalatain keresztül, az építészeti tervezés és városrendezés szemszögéből tudom felmérni.

Műegyetemi tanulmányaim során, az 1960-as évek első felében hét szemeszterben tanultuk az „építészettörténet” és két félévben a „képzőművészet” történetét. Műemlékvédelmet az akkori Építőipari és Közlekedési Egyetem Építésmérnöki Karán ebben az időben még nem tanítottak. Az építészettörténeti tárgy oktatása a hetedik félév végén tanulmánnyal zárult, amely alkalmas volt arra, hogy az arra fogékony építészhallgatók figyelmét az építészetelmélet- és történetkutatás felé irányítsa. A helyszíni és levéltári kutatás módszereinek megismeréséhez, a tanulmány felépítéséhez az alapvető szempontokat egyetemi témavezetőinktől megkaptuk. Magam ekkor kezdtem el kutatásaimat Sopron 19. századi építészetének témájában, melyből később doktori dolgozat, majd az Akadémiai Kiadó gondozásában könyv született.²

Az egyetemen szerzett tudást a gyakorlatban akkor tudtam igazából hasznosítani, amikor egy épületek helyreállításával foglalkozó kisebb tervező céghez – Győr-Sopron Megyei Tervező Vállalat – kerültem. Az 1970-es években nagyobb ütemben megindultak a műemléki helyreállítások. Amikor egy-egy ilyen jellegű feladatot idősebb építészre osztottak, az a korábbi időkben, a bombakárokat szenvedett régi házak helyreállítása, leromlott lakóházak tatarozása során szerzett „rutinját” próbálta felhasználni a műemlék épületek megújításának tervezésénél. Úgy is mondhatnánk, hogy: „rozsdás késsel zöld hályogot operált”.

Az akkor szakhatóságként működő Országos Műemléki Felügyelőség (OMF) megyei előadói azonban a tervegyeztetéseken egyre inkább megkövetelték az épület történetével kapcsolatos, elmélyültebb ismereteket. Az építészek sokáig ezt csupán könnyen „megkerülhető” formáságnak tekintették. Ha nagyon kellett, a könnyen hozzáférhető irodalomban található közléseket használták fel az építészeti műleírás rövid, pár soros „építéstörténeti” bevezetőjéhez. Sokszor a közkezen forgó útikönyvek valamelyikéből másolták ki néhány mondatos „háztörténetüket”. A legkedveltebb forrás a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata „Magyar Műemlékek”, majd a Műszaki Könyvkiadó Vállalat „Városképek – Műemlékek” sorozata volt.

Győr-Sopron megyében a Dercsényi Dezső szerkesztésében megjelent „Sopron és környéke műemlékei” topográfia³ az előbbieknél alaposabb tájékoztatást kínált az építészeknek. Az épületleírások mellett e fontos kiadványban a levéltári források jelzetei és az épületek teljes irodalma is megtalálható volt. E kötetről azonban más szempontból is érdemes megemlékezni. A topográfia előszavában⁴ ugyanis Fülep Lajos a művészettörténet és építészettörténet kérdésére is utalt és ezek gyakorlati fontosságát hangsúlyozta. „Ahogy a történelemnek nélkülözhetetlen a földrajz, *különöbben a mai, teljesebb értelmű,* a föld felszínének leírását a gazdasági és emberföldrajzzal egyesítő, a művészettörténelemnek is nélkülözhetetlen a művészeti topográfia, valamely terület ingatlan műemlékeinek és ingó műtárgyainak leltára és leírása.” Módszerként pedig hozzáteszi. „*mélyebbre kell nyúlni,* amennyire csak lehet, a társadalmi és gazdasági lét egészét kell megismerni... Ez nemcsak a

¹ A tanulmány „A művészettörténet útjai” tudományos konferencián 2012. november 9-én elhangzott előadás alapján készült.

² Winkler Gábor: Sopron építészete a 19. században. Akadémiai Kiadó Budapest 1988. 244. p.

³ Csátkai Endre–Dercsényi Dezső–Entz Géza–Gerő László–Héjji Miklós–Mollay Károly–Radnóti Aladár: Sopron és környéke műemlékei. Akadémiai Kiadó 1953, 1956.

⁴ U. o.: Előszó. 7–8. p.

szintetizáló művészettörténelem feladata, már kutatni is, topográfiát készíteni is ezzel a módszerrel kell. A topográfia ne csak gyűjtemények katalógusához hasonló leltár, hanem a művészet monografikus vagy általános kronologikus történelmének minél teljesebb előkészítője legyen, *adjon kezébe mindent, amit csak adhat.* ... tehát ne a földtől, környezetétől, társadalmától elszakadt tárgyakat soroljon föl s írjon le, hanem *legyen ott alattuk, mögöttük, körülöttük a valóság, melyben születtek, ami ha megváltozott is, éppen az emlékekben ma is jelen van, csak meg kell tudni mutatni.*" De kinek is a munkája volt ez a máig sok ízben idézett és az építészek számára is annyira hasznos publikáció? A szerzők közül Radnóti Aladár régész és ókortörténész volt, Héjj Miklós régész, Csatkai Endre, Dercsényi Dezső, Entz Géza művészettörténészek, Mollay Károly nyelvész és csupán Gerő László volt építész.

Levéltári kutatással csupán a helyreállításokat tervező építészek fiatalabb generációja próbálkozott. „Etalonként” az OMF tervezői részlegénél és a Fővárosi Tanács Városrendezési és Építészeti Osztálya keretében működő Fővárosi Műemléki Felügyelőség készült tervdokumentációk építéstörténeti anyagai szolgáltak.⁵ A műemlék-helyreállítást tervező építész figyelmét – ha komolyan vette feladatát – első perctől kezdve a „létező” épület vizsgálata kötötte le. Tervezés során az épület mind részletesebb megismerésére törekedett. Ennek fontos része volt a ház geometriai jellegzetességeinek, formájának és méreteinek rögzítése (épületfelmérés és fénykép-dokumentáció), fizikai-biológiai állapotának megítélése (épületdiagnosztika), a közlekedési rendszer elemzése és a belső terek értékelése volt. A lelkiismeretesebb építészek egyfajta értékleltárt is készítettek, a terveken jelölve és külön listán feltüntetve a megőrzésre méltó motívumokat.

Az épületkutatás a védett épületeken műemléki engedélyhez volt kötve, utóbbi benyújtására csak történész-művészettörténész jogosult. A központi védelem alatt nem álló épületek esetében az ambiciózusabb építészek nem egy esetben az épület helyszíni „megkutatására” is vállalkoztak.⁶ Az épület teljes mélységű megismerésére azonban a legtöbbször csak a megújítás kivitelezése során kerülhetett sor. Építés közben számtalan olyan „titokra” derült fény, amelyre az előkészítő tervezés során senki sem gondolt.

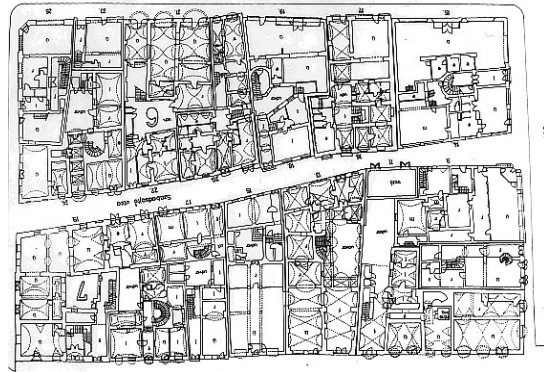
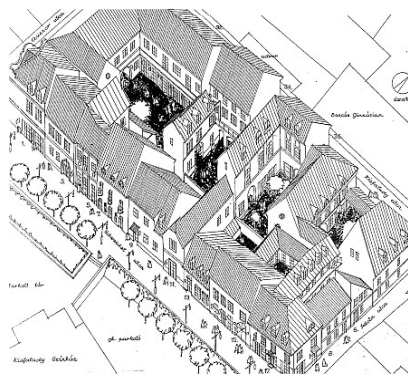
Az igényesebb építésztervező azonban ennél is többet kívánt megtudni az épületről. Alapvető célja az épületet létrehozó mesterek gondolkodásmódjának felderítése volt. Egyfajta mély és meghitt beleélés az épület keletkezésének folyamatába. Mi és miért történt az épületen – és esetenként mi tette szükségessé a változásokat? Kérdések sora merült fel: milyen mértékben befolyásolta az épület keletkezését az építető akarata és ízlése, mennyire engedte „szabadon” alkotni a megbízott építész, építő mestert. Milyen módon hatott az épület alakulására a meglévő épített környezet – értsd ezalatt a szomszéd épületek fizikai állapota és építészeti megjelenése –, mennyiben a pénzügyi lehetőségek, a helyi anyagok és a rendelkezésre álló szerkezetek, és mennyiben a meglévő táji környezet, növényzet.

Úgy tapasztaltam, hogy szerencsés esetben az építész kisebb-nagyobb mértékben, de képes volt azonosulni a korábbi alkotóval, ráhangolódni annak észjárására, megértette és átvette annak szervező logikáját, szerkezeti megfontolásait és beleélhette magát formáló törekvéseibe. Valamiféle fizikai kapcsolat, „személyes” ismeretség, egyfajta évszázadokat átívelő „kollegialitás” alakulhatott ki, mely sokat segíthetett a hiteles helyreállításban. Emellett nem egy esetben okos, gyakorlati megoldást is kínált az így megszerzett ismeretanyag, amelyhez az újraalkotás folyamatában leginkább az építész juthat hozzá.

Építész hallgatóimnak minden esetben lelkére kötöm, hogy ha jelentős értékű emléket állítanak helyre, a helyreállítás folyamatát publikálják, és ebben a hosszas, elmélyült ismerkedés során szerzett tapasztalataikat tegyék közre. Nem győzöm nekik hangsúlyozni, hogy ilyen jellegű szakmatörténeti-történeti megfigyelésekre leginkább az épületet helyreállító építész képes. Megfigyeléseik különleges értékkel bírnak és így igen fontosak. Ezeket azért kell közreadni, mert ilyen jellegű ismereteket jobbra csak ők szerezhettek és közvetíthetnek az épület történetéről.

⁵ Közöttük érdemes kiemelni Komarik Dénes építész példásan elkészített háztörténeti tanulmányait.

⁶ Winkler Gábor: Győr városszerkezetének történeti jellegzetességei. = Koppány Tibor hetvenedik születésnapjára. Bp. 1998. 535–544. o.

Győr, Schweidel utca és Kazinczy Ferenc utca, Széchenyi tér, Király utca, Baross Gábor út tömbjének rekonstrukciója (Kutató: Nagy Judit)

Ez a sajátos szakmai szemlélet akkor is „átüt” az építész munkálkodásán, ha történeti vizsgálódásai nem egy bizonyos épülethez, épületegyütteshez kötődnek, hanem elméleti igényvel készülnek, tehát általánosabb körűek, összefoglaló jellegűek. Itt elsősorban az építész tudományos munkájára gondolok.

Az építész akkor is, ha elmélettel foglalkozik, jobbra saját „kályhájától” indul el, azaz mindenekelőtt a téralkotás célját és szükségességét, a térkapcsolatok rendjét, összefüggéseit és hasznosságát vizsgálja, a térfűzés technikája, a terek elrendezésének és összekapcsolásának sajátos karaktere érdekli, sajátos átlátásokat és együttlátásokat keres, ebből kiindulva vizsgálja a teret határoló felületek alakulását –belső és külső homlokzatok elemzése– és a külsővel-belsővel „érintkező felületek” összképének hatását, és végzi az épülettömeg értékelését. Figyelmét nem kerülik el az épület-szerkezetek, tartó- és elhatároló szerkezetek, előbb ezeknek is műszaki megoldását elemzi, ennek alapján világít rá a szerkezet formaalakító sajátosságaira, fokozatosan közelítve a megformálás – a mindennapi értelemben vett „stílus” – elemzésére. Ezek gondos vizsgálata vezet el az építés korának általánosabb törekvéseihez, az építető és építész személyiségével, más alkotásaival való ismerkedéshez, majd az alkotási folyamatban játszott szerepük elemzéséhez.

De mit is mond Fülep Lajos: „*mélyebbre kell nyúlni*, amennyire csak lehet, a társadalmi és gazdasági lét egészét kell megismerni”... Igen, ehhez a legaprólékosabb építészeti kutatás, az épület műszaki megoldásának ismerete már általában nem elégséges. Az építész ritkán műszaki ismereteivel azonos mélységű történeti és művészettörténeti előtanulmányokat is végzett. Ez azonban a kivételek közé tartozik. Úgy gondolom, hogy ezért ésszerű, ha az építész munkájához a történész, művészettörténész segítségét kéri.

Ennek szükségességét annak idején, az 1980-as évek elején Győrben magunk is felismertük. Munkahelyem húsz évig a Győr-Sopron Megyei Tervező Kisvállalat volt, ahol hála az akkori idők okos várospolitikájának, a vezetők leleményességének és elszántságának, hirtelen megsokszorozódtak a műemléki rekonstrukciós tervezési feladatok.⁷ A vállalat vezetése úgy gondolta, nagy „pazarlás” a tervező építész építéstörténeti kutatásra „kényszeríteni”, különösen, mert, mivel ez – kevés kivételtől eltekintve – nem is tanult szakmája. A megnövekedett feladatok adták az ötletet, hogy a tervező vállalat alkalmazzon tanult művészettörténészt. Ezután – ha nem túl hosszú időre –, egy, az ELTE-n frissen végzett, fiatal, tehetséges művészettörténész került a céghez.

Az építés és a művészettörténész kutatási módszerei közötti különbség itt vált számomra először nyilvánvalóvá. Első közös munkánk a Schweidel utcai pattantyús házak „jövőképe” felrajzolása volt.⁸ A lelkes fiatal művészettörténész hatalmas munkát végzett a levéltárakban. Polgári iratokat, egykori leltárakat, peres iratok és végrendeletek sorát kutatta fel és értékelte hozzáértő gondossággal. Az alapos telektörténettel és az épületek kora újkori állapotának tisztázásával folytatta kutató munkáját. Pontosan leírta az „egykor volt” épületeket, helyiségeik méreteit, számokban és szavakban

⁷ Winkler Gábor: Belvárosi tömbök megújításának tervezése Győrben. Műszaki Tervezés 1986. 6. sz. 18–30. p.

⁸ A Schweidel utca apró házainak nagyobb részét – hasonlóan a Bástya utcai házakhoz – a várat védő katonák építették a XVI–XVII. században. Winkler Gábor: Apró házak a panelek mellett. A győri Schweidel utca. = Műhely X.évf.1.sz. 1987.10–20. o.

rögzítette az épület alaprajzát és annak minden változását. Szakszerű tanulmányában szinte életre keltek, „bejárhatóvá váltak” az apró 16-17. századi pattantyús házak.

Ismert volt azonban, hogy később, jelentős átépítés során a kora újkori előzményépületek elpusztultak: helyükre a 19. században, egységes tervek alapján nagyméretű, neoromán stílusú, kora historizáló, emeletes üzlet- és lakóház épültek. Utóbbiakat azonban – mivel túlságosan „újnak” ítélte a művészettörténész, részletesebben már nem kutatta. Értékes kutatásai így nagyban gyarapították történeti ismereteinket, de a hiteles helyreállítást kevésbé segítették.

Ebből az esetből a művészettörténész és építész egyaránt sokat tanult.⁹ Közös tapasztalataink alapján bizonyossá vált, hogy egyfajta szoros és folyamatos együttműködésre van szükség, a tervezés megkezdésétől egészen a kivitelezés befejezéséig. Ennek módszerei a munka során gyorsan körvonalazódtak.

A „közmegegyezés” alapja az volt, hogy elismertük: az építész és a művészettörténész munkálkodásának érdeklődési köre, szemlélete és az általuk alkalmazott módszerek természetesen eltérnek egymástól. A munkát tehát meg kell osztani. Magam úgy vélem, legjobb az, ha a levéltári kutatást és az értékleltárt a művészettörténész végzi. A kutatás egyes szakaszaiba azonban lehetőség szerint vonja be az építészt is. A művészettörténész feladata az épület megszületésének teljes körű tisztázása, a telektörténetről egészen a legutolsó átalakításokig. A helyszíni kutatást, értékleltár elkészítését ugyancsak legjobb a művészettörténészre bízni. A történeti, ezen belül a társadalom- és kultúrtörténeti jellegű vizsgálódást az építész ugyancsak a művészettörténésztől várja.

Abban, hogy kutatásainak eredményei és az ezeken nyugvó konkrét ajánlásai az építész számára hasznosíthatók legyenek, az építéssel való *folyamatos együttgondolkodásra* van szüksége. Az építész a művészettörténész munkáját ugyanis azzal teszi hasznossá, hogy már a kutatásokkal párhuzamosan építészeti prekonceptiót – hasznosítás, épület funkcionális elrendezése, stb. – dolgoz ki: ennek alapján egy sor, a művészettörténész által megválaszolendő kérdés fogalmazódik meg benne. Csak a „jól feltett”, a helyreállítás hitelességét szolgáló kérdésekre képes a művészettörténész jó és használható válaszokat adni.

A közös munka a kivitelezés megkezdésével egészen a rekonstrukció befejezéséig tart. A kutatás egyik lépésében sem hanyagolható el azonban a meglévő természetes és épített környezet, a település és a táj vizsgálata. A mindenben hasznos építészettörténeti kutatás elképzelhetetlen tehát várostörténeti kutatások nélkül.¹⁰ Mindez természetesen fokozottan érvényes a nagyobb területeket átfogó, tömbrekonstrukciós tervek, városnegyedek, történeti települések megújításának tervezésére.

Az 1960-as évek városépítészetének egyik fontos feladata a történeti negyedek „szanálása” – értsd alatta – elpusztítása – és kevésbé annak megújítása volt. Céljuk kimondottan vagy kimondatlanul, de a házigyári lakótelepek épületei számára az építési hely biztosítása volt. Ahol a történeti környezet részben megmaradt, ott durva építészeti beavatkozások sorával, léptéktelen házak, háztömbök építésével zavarták meg a történeti negyedek arculatát. Ezt az értékvesztést először az utca embere ismerte fel: az építész szakma sokkal lassabban döbbsen rá a városépítészeti beavatkozások visszafordíthatatlan, káros hatására.

Pápa város 1945 után elszegényedett, történeti belvárosa elértektelenedett, hitelét veszítette. A tervezés során, 1974-től lépésről-lépésre alakult ki a megújítás tervezésének módszere. Ennek alapját a területen található, közel ezer régi ház felmérése – ún. „vezéralaprajz” szerkesztése követte.¹¹ Később hasonló módon jártunk el Győr, Sopron, Csorna, Kapuvár, Mosonmagyaróvár történeti tömbjeinek, városrészeinek megújításánál. A tervanyagot az épületek gondos leírása és építészeti értékelése egészítette ki. Az anyag várostörténetet is tartalmazott, a régészeti lelőhelyeket azonban csupán egy gyors megbeszélés után a muzeológusok rajzolták be a készülő térképekre. A város- és épülettörténet nem támaszkodott új kutatásokra, adatait a meglévő irodalomból merítette.¹²

A folyamatos tervezés során kiderült, hogy ennél alaposabb művészettörténeti vizsgálódásra, teljes körű régészeti és történeti-művészettörténeti kutatásra van szükség.¹³ A városszerkezet elemzésének

⁹ Nagy Judit: Építészettörténeti kutatás Győrbe. In: Műszaki Tervezés. 1986. 6. sz. 31–33. p. Nagy Judit publikációjában leírja Győrben alkalmazott munkamódszerét. Írásából jól érzékelhető, hogy egyetért az építész és művészettörténész „párhuzamos” munkálkodásával az építészettörténet kutatásában.

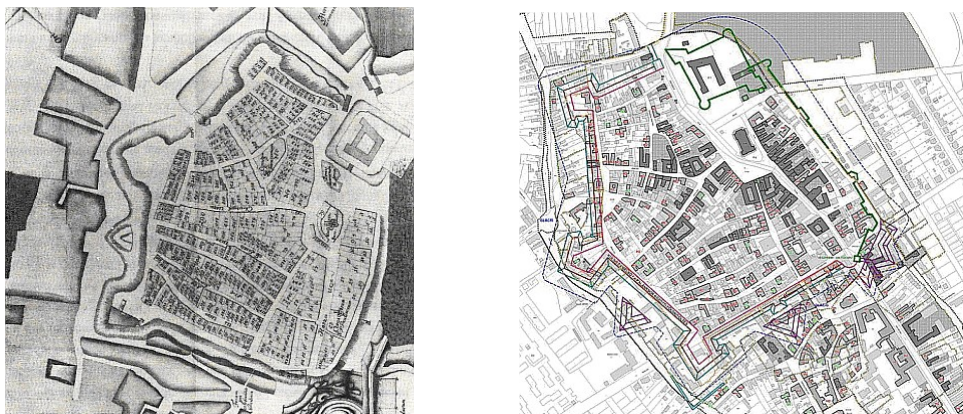
¹⁰ Somfai Attila: „A domborzat és a folyómeder-vándorlás szerepe Győr római kori és középkori településszerkezetének alakulásában” c. folyóiratcikk, angol nyelvű összefoglalóval. Falu Város Régió, 2001. 1. szám, 22-28 és 48.o.

¹¹ A történeti városnegyedek helyreállításának ezt a fajta technikáját a VÁTI építészei dolgozták ki. Sedlmayr Jánosné: Műemléki városmagok városrendezési tervezése 1960-1980. = Magyar Műemlékvédelem IX. 1984. Budapest 343-373. p.

¹² Pápa városképi és műemléki vizsgálata. Múzeumok és Műemlékek Országos Központja 1951. Kézirat. Gerő László – Sedlmayr János: Pápa. Műszaki Könyvkiadó Budapest 1959. = Városképek – Műemlékek (szerk.: Papp Imre).

¹³ Ezeket Pápa Haris Andrea műtörténész és Máthé Géza építész együttesen végezte el.

alajját a korábbi térképek gondos értékelése adta. A munka legtanulságosabb lépése a térképek összehasonlítása volt. A rendelkezésre álló korabeli ábrázolásokat egymásra vetítették és az apróbb-nagyobb változásokat gondosan leírták. A későbbi tervezés során különösen használhatónak bizonyult az elbontott földbástyák ábrázolása a mai állapotot rögzítő várostérképben. A történeti városrészek szerkezetének elemzését az összegyűjtött térképek alapján a kutatók közreadták; e témában további figyelemre méltó tanulmányok is megjelentek.¹⁴

Pápa történeti belvárosának felmérése a 18.századból: városrendezési érték- és problémavizsgálat.
(Kutató: Winkler Gábor, térképi ábrázolás: Pintér Ferenc)

Az egykori állapotot rögzítő képi ábrázolásokat is összevetettük a jelenlegi városlaprajzzal. A vizsgálatot utcáról utcára, tömbhatárról tömbhatárra haladva végeztük el. Kimutattuk a korábbi utcarendezések és telekrendezések nyomait. Ugyancsak pontosan vizsgáltuk az egyes telkek beépítésének változását. A korábbi, "fésűs", utcára merőleges beépítés nyomait számtalan helyen megtaláltuk. E szempontból különösen fontosnak bizonyultak a pincei és földszinti alaprajzok összevetésével nyert eredmények.

Ma már a rendeletben előírt „örökségvédelmi tanulmány”- régészeti, építészeti és táji értékek feltárása és megőrzése – kötelező munkarésze a városrendezési terveknek. napjainkban már senki nem vitatja, hogy az ehhez szükséges kutatások a történészek, régészek, művészettörténészek és a városrendezők, zöldterület-tervezők szoros együttműködését igénylik.

Összegezve megállapítható, hogy minden szempontból megnyugtató eredményt az építészettörténeti és várostörténeti kutatásban csak több szakember bevonásával lehet elérni. A régész, történész, művészettörténész és építész kutatási eredményeinek „ütköztetése” természetes része e folyamatnak. Hiteles és a gyakorlatban is hasznosuló kutatási eredményt csak a szakmai-művészi megállapítások harmonizálása, azaz egyfajta okos „közmegegyezés” hozhat.

Winkler Gábor

¹⁴ Haris Andrea – Máthé Géza: Pápa város történeti vizsgálata. Haris Andrea: A települések halmazától a városig. = Tanulmányok Pápa történetéről a kezdetektől 1970-ig. Pápa 1994. 43 – 74. p. ill. Kubinyi András: A középkori Pápa u. o.: 75 –125. p. Szakály Ferenc: Pápa a török korban. u. o.: 125 – 201. p. ill. Granasztói György: Pápa, mint feudáliskori magyar város. Tanulmányok Pápa város történetéből 2. Pápa 1996.55 – 65. p.

Európai elnökök találkozója Trondheim – 2013. május 30 - június 2

Norvégia három éve tervezi, hogy Trondheimbe, a nagy múltú városba hívja az ICOMOS európai elnökeit. Egy északi ország, ahol talán a legjobban érhető tetten a globális felmelegedés következménye - látványosan kúszik fel délről a fagyhatár, az időjárás most is szokatlan meleggel köszöntötte a rendezvényt. A nagy múltú város településszerkezete, nevezetesen régi raktárépületei máig hirdetik gazdag múltját.

Talán az egész világon Norvégia tett a legtöbbet a béke és a „human rights” elfogadásáért és elfogadtatásáért. Így különösen érdekes, hogyan látják önmagukat, országukat – ami, ahogy semmilyen más hely a világon - szintén nem kerülhette meg saját történelmét. Bevezető programként így mutatták be Falstadot, a volt lágert, ahol orosz és szerb partizánokat tartottak fogva és közülük sokakat itt is pusztítottak el. A helyreállított volt iskolaépület ma újra oktatási központ, ahol múzeum is található. Ebben az épületben az emberi jog és az azzal kapcsolatos minden kérdés a társadalomtudomány rangján válhatott tananyaggá kiadványaik segítségével, vagy továbbképzéssé az itt szervezett konferenciák során.

Az európai elnökök tanácskozását az érseki palotában tartották. A protestáns országban a palota ma múzeum, ahol a kortárs építészet lehetőségeivel az eredeti beépítést visszaidézve állították helyre az együttest, ami ma látványos történelmi múzeumnak ad otthont.

Itt láthatjuk a székesegyház építéstörténetét, ami sok száz éven át mutatja azt a fejlődéstörténetet, aminek végeredményeként a helyszínen egy huszadik század végéig tartó purista fejlesztés végeredményeként áll a ma látható gótikus megjelenésű templom.

Be kell lássuk, hogy sem a 2012-es, sem a 2013-as találkozón megjelent tagországok száma nem érte el a Budapest-Balatonfüredi találkozón megjelentekét. A konferencia a brüsszeli 2012-es európai és a pekingi tanácsadó testületi ülés riportjának az elfogadásával kezdődött.

Szokatlan volt Wilfried Lipp távolléte. Annak, aki alelnökként és tisztsége elmúltát követően is meghatározó jelensége az európai csoportnak. Sokaknak volt érthetetlen távolmaradása. Hiányának oka azonban nem a helyszín volt, hanem az indokolatlanul támadt ICOMOS Jogi Bizottság és az osztrák ICOMOS közötti nézeteltérés, ami a Wilfried Lipp által szervezett közép-európai regionális jogszabályi egyeztetés miatt alakult ki. Nem véletlen, hogy a Benjamin Mouton alelnök úr által finom eleganciával vezetett tanácskozáson igen nagy hangsúlyt kapott ez a kérdés. A regionális kezdeményezések a helyi problémák megoldását célozzák, a szabályozatlan kommunikációs belső rend, vagy rendetlenség miatt kialakult nézetkülönbségeket az ICOMOS eredményessége érdekében mihamarabb rövidre kell zárni. Az alelnök úr vállalta is a probléma magasabb szinten való képviselését, ami igen nagy valószínűséggel a Tanácsadó Testületi ülésen is téma lesz. A konfliktust az váltotta ki, hogy a regionális egyeztetés az európai műemlékvédelem jogi szabályozásáról szólt. Kérdés, ha van a szervezetnek jogi szakbizottsága, van-e joga egy régióban egy csoportnak a szakbizottságot érintő kérdéssről tárgyalni az ICOMOS neve alatt meghirdetett program keretén belül? A vitát sokkal inkább elvinek, mint valóságos problémának tekinthetjük - leginkább csak a kérdés szokatlan kezelése miatt keletkezhetett a látszólagos konfliktus. Ausztria képviselőjében jelen volt Bernd Paulowitz, aki a balatonfüredi megállapodásnak megfelelően európai alapokat vállalt megpályázni a régió nevében. Munkáját másodjára siker koronázta. Mivel az eredeti program szerint Budapest jelentős partner volt a programalkotásban, a folytatásban is fontos alap lehet partnerségünk. Bár az alapok felhasználásának lehetséges módja még július végére sem tisztázódott, programajánlattal továbbra is segíteni vállaljuk a megvalósítást.

A huszadik század építészeti értékeinek a védelmével foglalkozó szakbizottság regionális konferenciát szervez 2014-ben Rigában. A téma a szocialista realizmus. Igen nagy vita alakult arról, hogy ez milyen kort kell hogy felöleljen. Nem csak a szocializmussal érintett régiókat keltette fel a figyelmét, hanem szinte valamennyi jelenlévő európai országnak. Kiviláglott ugyanis, hogy fogalmi zavarok között élünk. A szocializmus építészetének korszakai a legtöbbek szemében összemosódnak, a kulturális kapcsolatok pedig az országok között is átfedéseket jegyeznek, amit, ha mechanikusan kezelünk, meglepő eredményhez vezetnek. A Bauhaus nem csak itthon keveredik képzetünkben, a lakótelepek építészete, az ipari előregyártás alkalmazása és jelentőségének tisztázása a nyugatibb országokban is sürgető feladat. Le Corbusier moszkvai munkássága, az orosz konstruktivizmus végképp megkívánja a téma fogalmi rendezését és korszakolását.

Továbbra is kérdés a globális felmelegedés hatása az örökségi értékekre. Erről Amszterdamban tartanak 2013. szeptember 23-29 között konferenciát. Az energiahatékonyság és a műemlékvédelem kapcsolatának tisztázása szintén napirenden lévő feladat, számos elvi kérdés vár megvitatásra ezzel kapcsolatban. Itt nemcsak az épületek védelméről van szó, hanem a napelemek, a szélérőművek és a környezet kapcsolatának a kérdése is elvi állásfoglalást kíván. Nagy valószínűséggel megjósolható, hogy a 2014-ben tartandó firenzei közgyűlés el fogja fogadni az energiahatékonysággal foglalkozó szakbizottság felállítását, ami Peter Cox, vagyis ír kezdeményezésre formálódik.

2015-ben ünnepeljük az ICOMOS alapításának 50. évfordulóját. Természetes, hogy Lengyelország nagyon készül a megemlékezésre, hiszen 1965-ben Varsóban alakult meg a szervezet. A mostani bejelentés szerint az ezalkalomból szervezett tudományos konferencia kapcsolódik az azévi európai elnökök találkozáshoz. Feltételezhetjük, hogy még változik az elképzelés, hiszen az évforduló jelentősége a Nemzetközi Tudományos Szakbizottság és a Tanácsadó Testület jelenlétét kívánná meg. Mindenesetre még csak elképzelésekről volt szó, végleges döntés még nem is született.

Németország továbbra is meg tudta teremteni a *Heritage and Risk* kiadásának alapját. Magyarország problémáit már a hagyományoknak megfelelően különös figyelemmel várják a kiadványban. Idén a győri Dunakapu tér kérdése keltette fel az érdeklődést, a színvonalas kiadványban kapott helyet Winkler Gábor azóta megírt cikke.

A konferencia zárófogadására a norvég elnök otthonában, Marie Louise Anker elnökasszony hangulatos faházában került sor. Az érdeklődőknek a vernaculáris világörökségként jegyzett bányásztelepülést, Røros-t mutatták be. Hollókővel jegyezzük azonos csoportban, de megállapíthattuk, hogy a meddőhányók által meghatározott táj és a valóban lenyűgöző helyi építészet nyújtotta lehetőségek és feltételek teljesen más problémát jelentenek a fenntartás és az értékvédelem szempontjából.

A beszélgetések és a bemutatkozások során láthattuk, hogy aktivitását tekintve a magyar ICOMOS továbbra is a legdolgosabb szervezetek közé tartozik.

Fejérdy Tamás főtisztviselővel együtt képviselhettük Magyarországot. Köszönettel fogadhattuk a visszajelzéseket, miszerint a találkozón való szerepvállalásunk jelentős segítség az alelnök úrnak az ICOMOS számára egyre fontosabb közös szakmai irány meghatározásában.

Nagy Gergely

A BME Építészmérnöki Karán 2011-ben dr. Kerékgyártó Béla témavezetésével készítettem egy TDK dolgozatot, amelynek témája Győr modern kori építészetének és városépítészetének online bemutatása volt. Problémafeltevésem egyfelől onnan indult, hogy közelmúltunk építésze, ez az immár lezártak mondható korszak áll időben hozzánk legközelebb és épített környezetünk jelentős hányada is ekkor készült, azonban feldolgozásában, bemutatásában és megítélésében még sok tennivalónk van.

A másik szempont, hogy az utóbbi években egyre inkább előtérbe került az építészet online felületen történő bemutatása, tárgyalása. A webet böngészve nagyon izgalmas külföldi honlapra bukkanhatunk, amelyek a XX. század közepének, második felének építészetével is foglalkoznak átfogó módon (pl. egy várost bemutatva) vagy bizonyos szűkített tematikára koncentrálnak.

A mintegy két évvel ezelőtt elindított munkát arra a feltevésre alapozva kezdtem el, hogy egy magyar vidéki nagyváros modern korszakába eső épületei tulajdonképpen a teljesség igényével feldolgozhatók egy tematikus honlapon. Ez mintegy hetven–nyolcvan épületet jelenthet, amely egy online adatbázisban még kezelhető és befogadható mennyiségnek tűnik.

Az internetes megjelenítés fontos előnye a rétegzettség lehetősége. Egyrészt a léptékek között is lehetséges a váltás, azaz pl. egy-egy városépítészeti leírásból egy kattintással elérhetőek az egyes épületek, sőt akár ezek részletrajzai is. Másrészt lehetőség van a bemutatást úgy felépíteni, hogy a különböző látogatók is megtalálják az őket érdeklő tartalmakat, hiszen amíg egy építész akár épületszerkezeti csomópontokig is el szeretne jutni, addig egy nem építészhez mondjuk egy jól összerakott képgaléria hozhat közelebb egy-egy házat.

A bemutatás témájaként Győr 1930 és 1990 közti építészetét választottam. Az egyes épületek és projektek blogbejegyzéseként jelennek meg hétről hétre a weboldalon. Mostanra csaknem minden jelentősebb 1930 és 1990 közötti épület felkerült ide alapadatokkal (mikor, ki, hol), legalább egy fényképpel és korabeli dokumentumokra való hivatkozással (amennyiben ilyen elérhető). Mintegy huszonöt épületről alaposabb bemutatás készült és készül folyamatosan. A bejegyzéseket idő, alkotó, funkció és helyszín szerint kategorizáltam. Külön címkét kaptak a típustervek, a védett házak, és a mára már lebontott épületek is (utóbbiak listája meglehetősen elgondolkodtató). A keresést és az átlátást segíti egy dinamikus térkép, amelyen mintegy nyolcvan épület(egységet) jelöltem, emellett több, eltérő időszakból származó térkép és rendezési terv is szolgálja az időbeli és térbeli tájékozódást.

A kutatás alapja természetesen a meglévő szakirodalmak, dokumentumok és egyéb írott források keresésével és feldolgozásával kezdődött. Két összefoglaló munka jelent meg erről a korszakról, egy pedig az 1956-ig tartó időszakról, mindhárom nagyon értékes forrásanyagként szolgált¹⁵. Tervek kutatására a Győri Műszaki levéltárban és a VÁTI Dokumentációs Központban van lehetőség. Fontos források a korabeli építészeti és művészeti folyóiratok cikkei (Magyar Építőművészet, Tér és Forma stb.), valamint a helyi tervező- és a kivitelező vállalatok által kiadott publikációs füzetek és könyvek. Ezek kortörténeti dokumentumként is értékesek, ám alig elérhetőek, így amennyire lehetőségem volt, digitalizáltam és részletes hivatkozásokkal közzétettem őket a honlapon. Mostanra több mint 1500 oldalnyi anyag elérhető, és még sok száz oldalnyi vár feldolgozásra. Összeállt tehát egy, jelenleg mintegy száz tételt tartalmazó és egyre teljesebb bibliográfia is a témáról.

Óriási lehetőség, hogy több, a korszakban tevékeny építéssel még személyesen is találkozhatunk. Így többek között dr. Winkler Gábor és Harmati János is sok mindenben segítettek a munkámat.

Végezetül talán a legfontosabb és a legtanulságosabb módja a személyes tapasztalatszerzésnek és megismerésnek a város és házainak bejárása, fényképezése. A bejegyzéseket igyekszem saját fotókkal illusztrálni. A bemutatás mélységének határát nehéz meghúzni, hiszen az információk mennyisége és a lehetőségek száma szinte korlátlan. A korszakban alkotókkal készült interjúktól kezdve a korabeli publikációk további közzétételén át a tematikus virtuális séták összeállításáig rengeteg ötlet adódik. Ennek azonban idő és energia igénye mellett egyre inkább anyagi vonzatai is vannak, tehát a folytatásban szükség lehet pályázati (esetleg önkormányzati vagy egyéb) forrásokra, támogatásra is.

A cél a honlap jelenlegi keretei között, hogy a korábban kiválasztott mintegy nyolcvan épület(együttes) mindegyike feldolgozásra kerüljön. Az idei évben a blog látogatottsága folyamatosan emelkedett, jelenleg kb. 700–800 egyedi látogatót regisztrál havonta. Ez a szám a téma kísérleti és egyedi jellegéhez viszonyítva talán bizakodásra adhat okot, hogy a *modern Győr* projekttel sikerülhet hozzájárulni a közelmúltunk néha kicsit felületesen megítélt építészeti korszakáról szóló diskurzushoz.

Hartmann Gergely

¹⁵ Dr. Winkler Gábor: Győr 1939-1999., Műhely Folyóiratkiadó Kht., Győr, 1998., Fátay Tamás: Győr – Város és Városrendezés 1945 és 1986 között., Galgóczi E. Városi könyvtár, Győr, 2011., Borbíró-Valló: Győr Városépítéstörténete, Akadémiai Kiadó, 1956.

A magyar kertépítészet-történeti kiállításokról

Az első magyar kertépítészet-történeti állandó kiállítást „**Szép magyar kertek**” címmel **1986. október 21**-én nyitottuk meg az alcsúti kastély műemlékileg védett, természetvédelmi kezelésben lévő, szakszerűen helyreállított egykori kápolna részében.

A védelemben érdekelt felek együttműködésének keretében lett meghatározva a kastély építészeti emlékeinek és kertépítészeti emlékeinek felújítása, a Műemléki Felügyelőség - Örsi Károly, Erdei Ferenc tervezők tervei szerint 1980-ban. Az egykori kápolna helyreállítása annak érdekében történt, hogy az a védett kastély (arborétum) központi épülete legyen. A helyreállított tér, annak falfületei kínálkoztak egyes színes magyar kertépítészet-történeti kiállítási anyag bemutatására. Így merült fel az állandó kiállítás megrendezésének gondolata. Az 1985-ben meghirdetett pályázat eredményeként a Műemlékvédelmi Felügyelőség (Örsi Károly) kapott megbízást a kiállítás forgatókönyvének elkészítésére az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivataltól. A tabló elrendezésével a teret,

az abban közlekedést kívánság szerint szabályozhattuk. Így 30-40 fő részére előadásokra, vetítésekre, művészeti kiállításokra, alkalmi rendezvények (pl. fogadások tartására) alkalmas hely is létrejött.

Természetvédelmi, műemlékvédelmi szobrászati, festészeti stb. eseményekre az egykori belső udvar, ennek az épületnek a nyugati oldalán adódott. Az épület egyik végében kialakított két kisebb tér jól szolgálja a rendezvényeket (pl. raktárként). A másik végében az eseményeken résztvevők és látogatók kiszolgálására vizesblokk épült (mosdó, WC).

Az állandó kiállítás tablóin mutattuk be a magyar kertépítészet-történet Örsi Károly színes fotóanyagával és tervei szerint „Szép magyar kertek” címmel. Ez volt az első magyar kertépítészet-történeti kiállítás. A kiállítást szobrok, a fertődi ásatásból előkerült mécsesek, az erre az alkalomra készült díszvázák, virágok, nagy ládás, cserepes növények (citrom, leander stb.) tették élővé. A kiállítást az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal, a Környezetvédelmi Intézet, az Országos Műemléki Felügyelőség, valamint a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem készítették Örsi Károly, Csapóné Felleg Ágota, Baloghné Ormos Ilona, Teleki Katalin, Boros József, Ján Miklós és a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Táj- és Kertépítészeti Szak IV. évfolyamos hallgatóinak közreműködésével.

A kiállítás megrendezése a szakma, a természet- és műemlékvédelem nagy sikere volt. Ezt a jelentős számú, nagyon elismerő látogatói bejegyzés is igazolja a vendégkönyvben.

A látogatók felvetették a kiállítás bemutatásának lehetőségét az ország különböző helyein, így **1987. augusztus 8**-án a frissen helyreállított gálosfai kastélyban rendeztük meg a kiállítást a tulajdonos Surjánvölgye TSZ, (Baranyó Károly elnök) szervezésével és anyagi támogatásával. A siker logikus következménye, hogy újabb alkalmi kiállításokat rendeztünk, ahol a már jelzett személyeken kívül jelentős részt vállalt Lakics Éva, Horváth P. Kornélné, Kiss József, Jámborné Szikra Éva valamint Sárkány Kata iparművész, és a Környezetvédelmi Minisztérium Közép-Dunántúl Felügyelősége. A kiállítás tervét, fotóanyagát Örsi Károly készítette.

Ezt követően a kiállítás Kaposváron is bemutatásra került **1989 szeptemberében** a Somogyi Képtárban a Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága és Dr. Szabó Tünde vezetésével a Somogy megyei Műemléki Albizottság szervezésében. Elkerülhetetlenné vált, hogy Budapesten is megrendezzük a „Szép magyar kertek” című kiállítást.

A magyar kertművészetet a középkortól napjainkig bemutató kiállítás megnyitójára az OMF aulájában, a budai várban került sor **1989. július 1-én**, a kiállítást Dalányi László c. egyetemi tanár, a

Közlekedési, Hírközlési és Építésügyi Minisztérium Építészeti és Műemléki Főosztályának vezetője nyitotta meg, a kiállítás anyagát Örsi Károly ismertette a nagyszámú közönséggel. A helyhez és az alkalomhoz illő változtatásokkal sikerült olyan kiállítást rendeznünk, ami ismét a műemléki kertvédelem, a szakma nagy sikere lett. A kiállítást az Országos Műemléki Felügyelőség, a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Kertépítészeti Tanszéke, az ICOMOS-IFLA Magyar Történelmi Kertek Szakbizottsága rendezte. A kiállítást Örsi Károly és Kiss József tervezte, közreműködtek Balogné Ormos Ilona, Jámborné Szikra Éva, Csapóné Felleg Ágota, Lakics Éva,

Tarjányi Ferenc és az OMF szakági műtermének tagjai. A grafikát Horváth P. Kornélné, a kerámiákat Sárkány Kata iparművész készítette. Az egyynári növénykiültetéseket a Kertészeti Egyesülés tagvállalatai készítették. A fotókat Örsi Károly készítette.

Ezt a kiállítást a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem aulájában is megrendeztük a „100 éves a magyar kertészeti felsőoktatás” tudományos rendezvényeinek alkalmából **1995 áprilisában**. A kiállítást támogatta a Magyar Kertépítészek és Tájrendezők Szövetsége – IFLA, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága. A kiállítást tervezte: Örsi Károly, Kiss József, Balogné Ormos Ilona, Herczeg Ágnes, közreműködtek: Kálmán Józsefné, Szászné Kozma Ilona, Fatsar Kristóf. Grafika: Csorba Enikő, fotó: Örsi Károly, növénydekorációt a FITOLAND Dísznövénykertészet adta.

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságának Történelmi Kertsekcója programba vette, hogy külön

kiállításon mutatja be a jelentős kertépítészeti irányzatokat hazai példákon. **1988. június 7-én** Mőcsényi Mihály, az ICOMOS-IFLA Tájépítészek Nemzetközi Szövetségének elnöke, egyetemi tanár nyitotta meg a „Magyar barokk kertek” című kiállítást Alcsúton.

Alcsúton, a kertépítészet-történelmi állandó kiállítás helyén a magyar barokk kertek bemutatása után az ICOMOS-IFLA Magyar Történelmi Kertek Szakbizottságának tervei szerint megrendeztük a magyar tájképi (angol) kertek kiállítást is.

„Tájképi kertek Magyarországon” címmel az Országos Műemlékvédelmi Hivatal aulájában **1996. szeptember 2-től** október 27-ig mutattuk be a

legszebb műemlékileg védett magyar tájképi (angol) kerteket. Kalmár Péter az OMvH elnöke köszöntötte az Állami Műemlékhelyreállítási és Restaurálási Központ, a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium, a Természetvédelmi Hivatal, a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Kertművészeti Tanszéke, az ICOMOS-IFLA Magyar Nemzeti Bizottság Történeti Kertek Szekciója.

A kiállításról nagyon szép katalógus készült, szerzői Dr. Ormos Ilona, Alföldi Gábor, Dr. J. Szikra Éva, Kiss József, Örsi Károly.

„Kertészeti napok és dísznövény '96” rendezvény keretében a Tájépítészeti-, Védelmi és Fejlesztési Kar rendezésében **1996. április 19-21** között rendeztük meg a **„Margit romok a Szigeten”** c. kiállítást, amit Hajnóczi Gyula akadémikus nyitott meg. A kiállítás a romok helyreállítására kiírt pályázat terveit mutatta be.

„Kertészeti napok '97” rendezvényén **„Elődeink kertjei – boldog békeidők”** címmel a BTM Kiscelli Múzeumának anyagából készítettünk kiállítást az egyetemen. A kiállítást Dr. Vigh Annamária művészettörténész, a Múzeum igazgatója nyitotta meg **1997. április 18-án**. A kiállítást a KÉE Kertművészeti Tanszéke, az ÁMRK és az ICOMOS-IFLA Magyar Történeti Kertek Szakbizottsága rendezte azzal a céllal, hogy ezzel a címmel kiállítás-sorozatot indítsunk el.

A Kertészeti Napok keretében **1998. április 18-án** nyitottuk meg a **„Régi város, mai kert”** c. kiállítást, aminek anyaga a Szentendre, Lázár cár téri tervpályázat anyagának bemutatása volt.

1999. április 23-án **„Növényhonosító parkjaink”** címmel a történeti kertek idős egzotagyűjteményeit hangsúlyoztuk.

2000. április 28-án **„50 év hallgatói munkái a műemlékvédelemért”** címmel mutattunk be szemelvényeket azokból a diplomatervekből, amelyeket hasznosítani lehetett a történeti kertek védelmében. Ezt a kiállítást prof. em. Mőcsényi Mihály Széchenyi-díjas tanár nyitotta meg, valamennyi diplomázó tanítója, nevelője, a szakma nagy nemzetközi tekintélye. A tervek 1960 óta gyakran a műemlékvédelem kérésére készülnek az egyetem és az OMF, illetve jogutódai jó együttműködése keretében. A műemléki kertvédelem lehetőségeit bővítettük úgy, hogy az egyetem hallgatói örültek a hasznos, szép témaválasztásnak. „Elődeink kertjei” címmel valóban hagyományt teremtettünk a Szent István Egyetem Kertészeti napok tudományos és szakmai rendezvényei keretében létrehozott kiállításainkkal.

Dr. Örsi Károly

MŰEMLEKVÉDELLEM – FENNTARTHATÓSÁG MEGŐRZÉS ÉS HASZNOSÍTÁS

Beszámoló

a

43. Román András Műemlékvédelmi Nyári Egyetemről Sikfőkút, 2013. június 28 – július 4

Nemes hagyományaihoz híven az Egri Műemlékvédelmi Nyári Egyetem programja 2013-ban is biztosította a szakmai előadások és a látókörszélesítő tanulmányutak arányos ritmusát, a kötetlen diskurzusok lehetőségét és a közvetlen nyílt szakmai eszmecsere feltételeit. A nyári egyetem helyszíne immár harmadik alkalommal a Noszvaj melletti Sikfőkút volt.

A tudományos program felépítése a szokásos koncepciót követve ezúttal is az elméleti és a fogalmi kérdések tisztázása/bemutatása felől közelítve tette lehetővé a hallgatók számára, hogy megértsék a műemlékvédelem és a fenntarthatóság alapproblémáit és feladatait.

Az *elméleti előadások* sora fogalmi kérdéseket, a tudományos szempontokat (Marosi Ernő), valamint a társadalmi értékszemlélet változásait (Tamás Pál), továbbá az időről időre ismétlődő felújítások szükségességét és szakmai hátterét (Fejérdy Tamás) világította meg.

A fenntarthatósággal összefüggő *gyakorlati megoldásokkal*, és az olykor *szükségessé* váló elfogadható *kompromisszumokkal*; épületszerkezeti (Kakasy László), tartószerkezeti (Sajtos István), városépítészeti (Szabó Árpád) és kertépítészeti szempontból (Szikra Éva) foglalkozott.

Szokás szerint mód nyílt arra is, hogy a hallgatók a hazai helyzet mellett megismerkedjenek, számos *más európai országnak* a műemlékek fenntarthatóságával összefüggő *sajátosságaival* és *gyakorlatával*. Ausztria salzburgi tartományának sajátosságait Eva Hody mutatta be, a finnországi ipari örökség védelmét és hasznosítását szolgáló projektekről Pirjo Huvila beszélt és Oroszország XX. századi építészetének örökségi értékeiről, jelentőségéről és fenntarthatóságáról Natalia Dushkina tartott előadást.

Az *esettanulmányok* sora széleskörű áttekintést adott a hazai és a környező országok (Szerbia, Szlovákia, Románia) műemlékeinek fenntartását szolgáló erőfeszítésekről. Visy Zsolt a romániai Énlaka értékmentő programjáról, Károlyi György a fehérvárcsurgói kastély helyreállítási folyamatáról és fenntartható funkciójáról, Hegedűs Péter a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár néhány évvel ezelőtt befejezett helyreállításáról és korszerű funkcionális megoldásairól beszélt. Gráfel Lajos és Varga István a Komáromi Erőd szlovákiai és magyarországi részének megmaradását szolgáló helyreállítási programját mutatta be. Szilágyi Mária a szerbiai műemlékvédelmi oktatás módszereit a beodrai Karátsonyi Kastély gabonaraktárának felújítási programjához kapcsolódóan mutatta be. Végül megnéztük és megvitattuk a helyi példa (noszvaji De la Motte kastély) tanulságait is.

Végül a nyári egyetem tudományos programja a *változó (funkcionális) igényekkel* összefüggő *kihívásokkal* és *veszélyekkel* foglalkozott. Eleőd Ákos a programalkotás szerepét és jelentőségét, a „kiépítés, felépítés” kísértését és veszélyeit Nagy Gergely, Mezős Tamás pedig az értékleltárak tudományos és gyakorlati szerepét elemezte.

Ezúttal sem maradt el a *hallgatók fóruma*. Az előadókat a téma megadásával előzetesen jelentkezők közül választottuk ki. A nagyszerű, estebe nyúló programot számos hozzászólás és kérdés kísérte. Összesen *14 kiselőadás*, hazai, romániai és szlovákiai példák sora gazdagította a programot és bővítette a tapasztalatokat.

A *félnapos egri* és az *egész napos regionális tanulmányút* során a műemlékek fenntarthatóságának és a megőrzés lehetőségeinek példáival a létesítmények felelőseinek, helyreállítóinak vezetésével ismerkedhettek meg a hallgatók.

Egerben Botos Judit és Dely György egri építészek vezetésével a Kepes-ház, a Tűzoltó laktanya, a Harangöntő-ház felújításával és a megőrzésüket, fenntartásukat szolgáló programokkal, továbbá a Dobó tér felújítási programjával ismerkedtek meg a résztvevők a különböző helyszíneken.

Az *egynapos tanulmányút* során Szlovákiában a füleki vár történetét helyreállítását és a fenntartását szolgáló programokat, kiállításokat Agócs Attila igazgató, mutatta be. Szécsényben a Ferences Rendház műemléki értékeiről és a „világi” funkcionális igényekkel összefüggő feladatokról Varga Kapisztrán az intézmény vezetője, a város nemrég befejezett fejlesztéséről Őze János főépítész beszélt. Terény helyi értékeinek megőrzését szolgáló sikeres kezdeményezést Fáy Dániel és Fáy Judit építészek segítségével ismerhettük meg. A csaknem húsz éve helyreállított és azóta megszakítás nélkül szállodaként üzemelő kastélyt és parkját a szálloda munkatársa Szita István mutatta be.

A 43. Román András Műemlékvédelmi Nyári Egyetemen a *hiánytalanul megvalósított hatnapos program* során az egyetemi követelményeknek megfelelően *tizennyolc 45-50 perces úgynevezett nagy előadás (tizenhárom hazai és öt külföldi) hangzott el.* A programot úgy állítottuk össze, hogy az előadások után a hallgatók feltehessék kérdéseiket, mód nyíljon *hozzászólásokra* és adott esetben *vitákra* is. Örvendetes, hogy a résztvevők éltek is a lehetőséggel és minden előadás után szép számmal akadtak hozzászólók.

A nyári egyetem témaválasztását és annak feldolgozását ebben az évben is - több mint négy évtizedes történetéhez méltó módon - a problémaérzékenység és a naprakész frissesség jellemezte. A nyári egyetem nem csak az építészeti és műemlékes szakmán belül, hanem az élethosszig való tanulás

keretében a széles értelemben vett érdekeltek: a döntéshozók, tulajdonosok, önkormányzati és oktatási szakemberek egyedülálló itthon és külföldön is elismert továbbképzési lehetősége. A nyári egyetem résztvevői a szakmai paletta szinte minden területét reprezentálták ebben az évben is. A nyári egyetem mintegy *harmincöt fős hallgatósága* és előadói *hét európai országból* érkeztek.

A MÉK *akkreditációs bizottsága 7,5 pontot* ítelt a továbbképzésben résztvevő szakembereknek. Változatlanul élnek a hazai és a külföldi egyetemekkel (Leuveni

Raymond le Maire Intézet) és a régió országaiban működő örökségvédelmi intézményekkel és civil szervezetekkel kialakított kapcsolataink. *Pályázat* és az illetékes tanszékek javaslata alapján fogadtuk a BME és a Corvinus Egyetem összesen négy PhD hallgatóját, valamint három szakközépiskolai műszaki tanár nyert *Román András ösztöndíjjal* kedvezményes részvételt.

A nyári egyetem szakmai programjának kidolgozója, szervezője és lebonyolítója az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság képviseletében Kovács Erzsébet, elnöke Fejérdy Tamás volt. A tanfolyam technikai lebonyolítását ebben az évben is a TIT Bugát Pál Egyesület vállalta magára.

Kovács Erzsébet

Előzetes őszi programjainkból:

2013. október 18-án, pénteken **“Védett épületek a fogyatékossgal élők szolgálatában”**

címmel az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság konferenciát rendez a Fehérvárcsurgói Károlyi kastélyban.

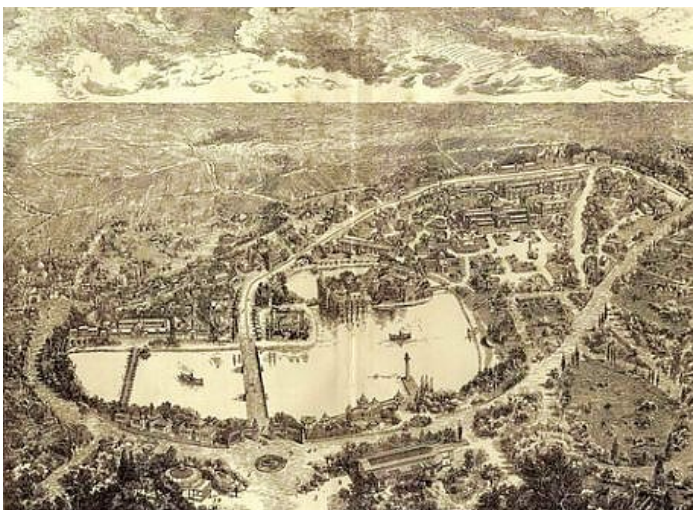
A konferencia célja az akadálymentesítéssel kapcsolatos jogszabályi előírások, határidők megismerése; az akadálymentesítés fajtáinak és lehetőségeinek, valamint az érdekelt civil és társadalmi szervezetek, illetve tagjaik igényeinek megismerése; az építészeti, mérnöki képzések, felkészítések lehetőségeinek, határfokainak megismerése; általában az ingatlanok és különös tekintettel a védett ingatlanok, műemlékek

akadálymentesítési lehetőségeinek és nehézségeinek megismerése; az akadálymentesítés szükséges mértékének meghatározása; az ágazati jogszabályok harmonizációs lehetőségeinek vizsgálata; közös álláspont kidolgozása és elfogadása, együttműködési megállapodás kidolgozása.

A konferencia programja, a jelentkezéssel kapcsolatos tudnivalók és a jelentkezési lap honlapunkon található, az eseményről tagságunkat külön e-mailben tájékoztatjuk.

2013. november 15-én, pénteken, a Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészeti Kara, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Történeti Kertek Szakbizottsága, az MTA Tájépítészeti Albizottsága és az Ormos Imre Alapítvány **„Történeti értékű városi közparkjaink”** címmel tudományos konferenciát szervez az MTA Kupolatermében, ezt követően a FUGA székházban szakmai műhely keretében folytatódik majd a tanácskozás.

A konferencia programjáról, a részvétellel kapcsolatos részletes tudnivalókról tagságunk e-mailben kap majd tájékoztatást.

A Városliget 1896-ban

Ágostházi László DLA:

EMLÉKEZZÜNK RÁ, HOGY. . .

Szeptember

- Szeptember 7.** **270 éve** (1734) helyezték el ünnepélyesen Óbudán az építendő *Trinitárius kolostor telkének* határköveit
- 140 éve** (1873) született *Csányi Károly* építész-mérnök, egyetemi tanár, művészettörténeti szakíró, aki előbb Steindl Imre egyetemi munkatársa, majd sok jelentős műemlék épület (PL. Győr: székesegyház, Kiszombor: rotunda, stb.) helyreállítását tervezte, és aki egy időben az Iparművészeti Múzeum igazgatója volt
- Szeptember 8.** **105 éve** (1908) szentelték fel az *Örökimádás templom* (Budapest, Üllői út 75-77) épületét (Aigner Sándor)
- 105 éve** (1908) helyezték el ünnepélyesen *Zebegényben a római katolikus templom* épületének (Kós Károly - Jánszky Béla) alapkövét
- Szeptember 9.** **105 éve** (1908) született *Pogány Frigyes dr.* építész-mérnök, Ybl- és Állami-díjas, a művészettörténeti tudományok doktora, egyetemi tanár, szakíró
- Szeptember 10.** **80 éve** (1933) helyezték el a *Budapest II. ker. Pasaréti-téri római katolikus templom* épületének (Rimanóczy Gyula) alapkövét
- Szeptember 11.** **120 éve** (1893) kezdték építeni a *Budapest VII. ker. Rózsák-téri Szent Erzsébet-templom* épületét (Steindl Imre)
- Szeptember 12.** **125 éve** (1888) halt meg *Handler Nándor (Ferdinánd)* építész, a soproni építész-család neves tagja, a hazai romantikus irányzat jeles képviselője, nagyon sok soproni (pl. Szent Orsolya templom, városi reáliskola, lakóházak, stb.) és környékbeli (pl. Nagylózs: Solymossy-kastély) épületének alkotója
- Szeptember 17.** **105 éve** (1908) nyitották meg ünnepélyesen *Veszprémben a színház épületét* (Medgyaszay István)
- Szeptember 19.** **235 éve** (1778) szentelték fel *Tihanyban az Apátság* épületét
- 75 éve** (1938) kezdték építeni *Óbudán az Árpád gimnázium* épületét (Hidasi Lajos-Papp Imre)
- Szeptember 21.** **270 éve** (1743) szentelték fel a *ferencesek pesti templomát*
- Szeptember 23.** **130 éve** történt *Gyulán a zsinagóga épületének* ünnepélyes avatása
- Szeptember 26.** **95 éve** (1918) nyitották meg ünnepélyes keretek között a *Budapesti Gellért-szálló és gyógyfürdő* épületét (Hegedűs Ármin, Sebestyén Artúr, Sterk Izidor)
- 95 éve** (1918) született *Kolbenheyer Gyula* építész, festő, a Budapesti Felsőépítőipari Iskola tanára, egyebek közt az iskola épületének (Bp. XIV. Thököly-út 74) tervezője
- Szeptember 30.** **150 éve** (1863) született *Hübner Jenő* építész-mérnök, a Székesfehérvárott alkotó Hübner Nándor fia, sok jeles hazai középület (pl. Győr: Városháza, Budapest, Fő-utcai Törvényszék, stb.) és lakóház alkotója
- 120 éve** (1893) tartották *Kolozsvárott a Süketnéma Intézet épületének* ünnepélyes megnyitását

Október

- Október 1.** **100 éve** (1913) tartották a *Budapesti Zugligeti Angolkisasszonyok Szent Család temploma* (XII. ker. Szarvas Gábor út 52.) (Hültl Dezső) bokréta ünnepségét
- Október 4.** **110 éve** (1903) szentelték fel *Bátaszéken a római katolikus templomot* (Hofhauser Antal)
- Október 6** **200 éve** (1813) született *id. Wagner János* építész, a Pesti Építő Céh tagja, nagyon sok pesti és budai lakóház, középület (pl. pesti Deák-téri iskola, Kassa: Kir. Tábla és Kerületi Bíróság, stb.) alkotója, ill. építője
- Október 9.** **190 éve** (1823) született *Weber Antal*, a Bécsi Képzőművészeti Akadémián tanult építész, a Törvényhatósági Bizottság tagja, nagyon sok kastély (pl. Sárosd, Tápisáp, Galánta, stb.), budapesti bérház, középület (pl. Szeged: Bankpalota, Budapest: ELTE Ásványtani Intézet, Üllői-úti Belgyógyászati Klinika, stb.) tervezője
- Október 12.** **120 éve** (1893) született *Weichinger Károly* építészmérnök, Kossuth-díjas, egyetemi tanár, képzőművész, szakíró, nagyon sok kiemelkedő építészeti alkotás tervezője (pl. a Budapest Gellért-hegyi és a pécsi pálos templom, a New Yorki Világkiállítás magyar pavilonja, számtalan középület, stb.), a magyar építész-oktatás egyik legjelesebbje
- Október 13.** **200 éve** (1813) született *Henszlmann Imre* orvos, művészettörténetiíró, a magyar műemlékvédelem egyik megteremtője, számtalan épített alkotás felmérője, a székesfehérvári királyi bazilika maradványainak feltárója, az archeológia, ill. művészettörténet egyetemi oktatója, az MTA tagja
- Október 14.** **130 éve** (1883) avatták fel jeles ünnepségek közepette *Szegeden a Nemzeti Színház* épületét (Ferdinand Fellner–Hermann Hellmer)
- Október 15.** **80 éve** (1898) szentelték fel a Budapest XIII. ker. *Lehel-téri római katolikus templomot* (Möller István)
- Október 18.** **180 éve** (1833) született *Hübner Nándor* építész, építési vállalkozó, az építészdinasztia alapító tagja, sok egyéb közt a székesfehérvári Színház, vagy a nádasdladányi kastély kivitelezője
- Október 27.** **180 éve** (1833) tartották *Egerben a Bazilika* épületének (Hild József) bokréta ünnepségét
150 éve (1853) született *Schannen Ernő* építészmérnök, aki a Zürichi Műegyetemen történt diplomázása után előbb Ybl Miklós majd Hausmann Alajos irodájában dolgozott, és aki önállóan nagyon sok kastélyt, bérházat alkotott
- Október 28.** **85 éve** (1928) szentelték fel a Budapest VIII. ker. Kerepesi út 31. sz. alatti *Szent Teréz plébánia templomának* épületét (Petrovác Gyula)

**ICOMOS Híradó,
a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei**

**Szerkesztőség: H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.
Levél cím: H-1535 Budapest, Pf. 721.
Telefon/fax: +36/1/212-76-15
E-mail: secretariat@icomos.hu
Honlap: www.icomos.hu
Kiadja az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága
Felelős kiadó: Dr. Nagy Gergely
Szerkesztő: Keller Annamária
HU ISSN 2062-4964 (Nyomtatott)
HU ISSN 2062-4972 (Online)**

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság tagságával járó előnyök:

- informáltság a műemlékvédelem hazai és nemzetközi híreiről, eseményeiről, pályázatairól, ösztöndíjairól, stb. az ICOMOS elektronikus körlevelek, az ICOMOS honlap (www.icomos.hu), az ICOMOS Híradó és az ICOMOS News/Nouvelles ICOMOS révén
- ingyenes belépésre jogosító tagsági kártya a világ legtöbb múzeumba, műemlékébe, romterületére
- az UNESCO/ICOMOS Dokumentációs Központjának szabad használata

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság pártoló Jogi tagja a Forster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltatási Központ, Budapest, Támogatója az EMMI